

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จังหวัดนนทบุรีเป็นเมืองเก่าแก่มาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ตำบลที่เป็นที่ตั้งเมืองนนทบุรีขึ้นมาเป็นครั้งแรก ชื่อ บ้านตลาดขวัญ จนถึงเมื่อ พ.ศ. 2092 ในรัชสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ได้ยกระดับขึ้นเป็นเมืองนนทบุรี บริเวณบ้านตลาดขวัญเป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์และเป็นสวนผลไม้ขึ้นชื่อแห่งหนึ่งของกรุงศรีอยุธยา ซึ่งเคยถูกบันทึกในจดหมายเหตุของลาลูแบร์ ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชว่า "สวนผลไม้ที่บางกอกนั้นมีอาณาบริเวณยาวไปตามชายฝั่งโดยขึ้นสู่เมืองสยามถึง 4 ลี้ กระทั่งจรดตลาดขวัญทำให้เมืองหลวงแห่งนี้อุดมสมบูรณ์ไปด้วยผลอาหาร ซึ่งคนพื้นเมืองชอบบริโภคกันนักหนา" แสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของบ้านตลาดขวัญซึ่งเป็นสวนผลไม้ขึ้นชื่อแห่งหนึ่งในสมัยกรุงศรีอยุธยา

จากลักษณะทางกายภาพที่เมืองนนทบุรีมีพื้นที่ติดแม่น้ำเจ้าพระยา นนทบุรีจึงมีบทบาทเป็นเมืองท่าสำหรับขนถ่ายสินค้าและเป็นศูนย์กลางการค้าขายมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในปัจจุบันเมืองนนทบุรีได้เติบโตขยายออกมาเป็นปริมณฑลของกรุงเทพมหานครจึงมีการพัฒนาระบบคมนาคมทางบกอย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นตัวกระตุ้นให้ประชากรย้ายเข้ามาอยู่ในเขตเมืองนนทบุรีอย่างต่อเนื่องและรูปแบบการตั้งถิ่นฐานจึงเปลี่ยนไปยึดติดตามแนวถนนเป็นส่วนใหญ่ แต่การคมนาคมทางน้ำยังเป็นทางเลือกที่สำคัญของคนในชุมชนในการเดินทางติดต่อกับกรุงเทพ ด้วยเหตุนี้ บริเวณพื้นที่ทำน้ำและตลาดนนทบุรี จึงเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างทางสัญจรทางน้ำกับทางบก บริเวณพื้นที่ตลาดและทำน่านนนทบุรีจึงเป็นเสมือนประตูทางเข้า-ออกและย่านการค้าที่สำคัญ ซึ่งทำให้เกิดความแออัดคับคั่งของการใช้พื้นที่และส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมของเมืองในปัจจุบัน

ปัจจุบันบริเวณทำน้ำและตลาดนนทบุรี ครอบคลุมการใช้พื้นที่หลายประเภท ได้แก่ การค้า หน่วยงานราชการท่าเรือ ตลาดสด และมีอาคารสำคัญทางประวัติศาสตร์ จึงมีสภาพการใช้ที่ดินที่มีความหนาแน่นสูง และด้วยความที่เป็นศูนย์กลางการสัญจรจึงทำให้เกิดความแออัดของการจราจรในพื้นที่ ซึ่งส่งผลกระทบต่อเมืองโดยรอบจึงจำเป็นต้องพิจารณาแก้ไข นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านกายภาพอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ ได้แก่ ปัญหาด้านภูมิทัศน์เมืองซึ่งส่งผลกระทบต่อเอกลักษณ์และสภาพแวดล้อมเมือง ปัญหาสภาพอาคารอาคารที่ทรุดโทรมไม่เหมาะสม ปัญหาน้ำท่วม ปัญหาเรื่องการสัญจรของรถท้องถิ่น

ในด้านศักยภาพของพื้นที่พบว่าบริเวณนี้มีลักษณะเฉพาะที่ดีในหลายๆด้าน เช่น มีพื้นที่ว่างเชื่อมต่อกับพื้นที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา มีเอกลักษณ์ทางจินตภาพของเมืองที่ชัดเจน เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ มีโบราณสถานที่สำคัญตั้งอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นจุดเชื่อมต่อทางสัญจรทางบกและทางน้ำที่สำคัญของชาวนนทบุรี การปรับปรุงพื้นที่จึงมุ่งเน้นให้เกิดความเหมาะสมกับการใช้เป็นศูนย์กลางของการสัญจร เพื่อรองรับการเจริญเติบโตของเมือง และเพื่อรักษาเอกลักษณ์ของย่านอันทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และเป็นการส่งเสริมคุณภาพสภาพแวดล้อมที่ดีให้กับคนในชุมชนได้สืบต่อไป

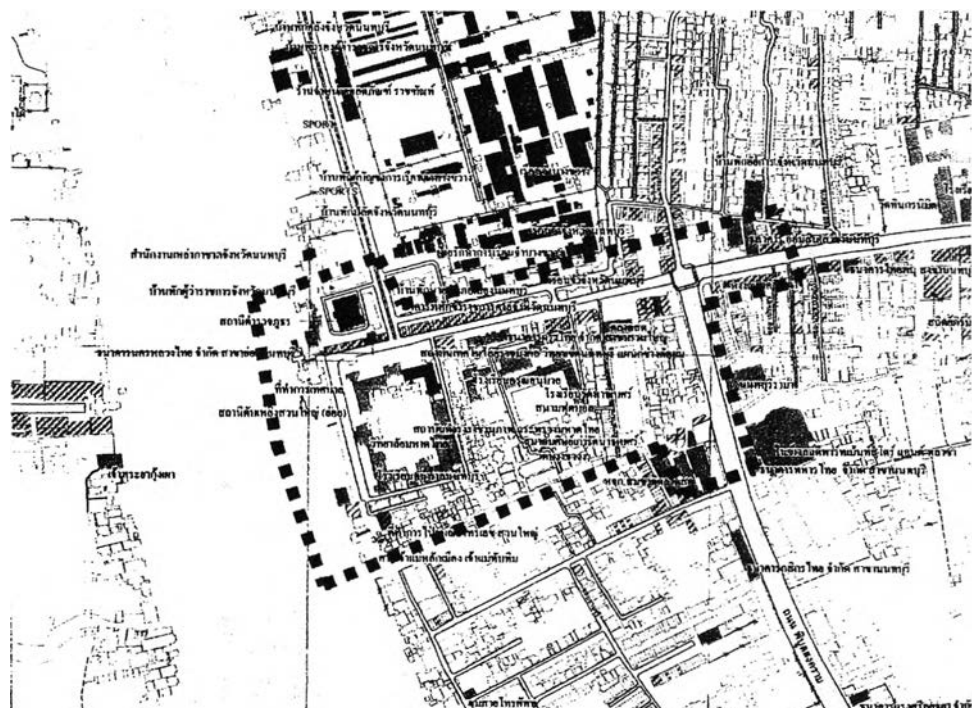
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาปัญหา ความสำคัญของปัญหา คัญภาพทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคมของการใช้พื้นที่บริเวณทำน้ำและตลาดนนทบุรี
2. เพื่อศึกษาเอกลักษณ์ ลักษณะสภาพแวดล้อม ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ แนวโน้มความเปลี่ยนแปลง และผลกระทบต่อของพื้นที่เพื่อใช้ในการพัฒนาทางกายภาพ
3. เพื่อเสนอแนวทางการปรับปรุงบริเวณพื้นที่ศึกษา อันประกอบด้วย จุดเชื่อมต่อระหว่างทำน้ำนนทบุรีกับพื้นที่ต่อเนื่อง อาคารพาณิชย์ พื้นที่ค้าขาย ตลาดสด โบราณสถานสำคัญ เพื่อพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของเมืองให้ดีขึ้น และสร้างเอกลักษณ์ให้กับชุมชน

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

ขอบเขตของพื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษา ได้แก่ บริเวณทำน้ำและตลาดนนทบุรี โดยเริ่มจากทำน้ำนนทบุรีเชื่อมต่อดถนนประชาราษฎร์ กับ ถนนนนทบุรี และแนวริมแม่น้ำเจ้าพระยา ด้านหน้าศาลากลางเมืองนนทบุรี (หลังเก่า)

แผนที่ 1.1 แสดงขอบเขตพื้นที่ศึกษา

ขอบเขตของเนื้อหา

ขอบเขตของการศึกษานี้คือการศึกษาลักษณะทางกายภาพของความสัมพันธ์ของกิจกรรมและพื้นที่ที่น้ำและตลาดนนทบุรี โดยพิจารณาและวิเคราะห์จากลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม ศักยภาพและปัญหาของพื้นที่เป็นหลัก ทั้งนี้การศึกษาปัญหาจะเป็นการสำรวจพื้นที่จริงในภาคสนาม โดยใช้หลักการของแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาประกอบการอธิบายปัญหา เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ให้ดีขึ้น โดยมีขอบเขตการศึกษาด้านต่าง ๆ คือ

- ลักษณะของโครงสร้างทางกายภาพของชุมชนเมืองในปัจจุบัน
- ลักษณะของปัญหาสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่เกิดขึ้นจากการเป็นศูนย์กลางการคมนาคม
- แนวโน้มความเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในอนาคตซึ่งเป็นผลจากการพัฒนาระบบคมนาคมของภาครัฐ
- การออกแบบเพื่อแก้ปัญหาความแออัดและไม่คล่องตัวของการสัญจร ความเสื่อมโทรม การใช้พื้นที่ไม่คุ้มค่า เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ของพื้นที่และพัฒนาคุณภาพของสภาพแวดล้อมของชุมชนให้ดีขึ้น
- การสร้างความเชื่อมโยงกับพื้นที่โดยรอบ โดยการปรับปรุงและสร้างความสะดวกในการเข้าถึงพื้นที่ โดยการปรับปรุงทางเดินเท้า ทางสามล้อถีบ จัดเตรียมที่จอดรถที่เหมาะสม การขนส่งสินค้าที่เป็นระบบและแก้ไขปัญหาการจราจรในย่านศูนย์กลางของชุมชน

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นการรวบรวมปัญหาทั้งหมดที่เกิดขึ้นทั้งจากกิจกรรมและปัญหาทางกายภาพ ซึ่งจะเป็ข้อมูลพื้นฐานให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือผู้สนใจได้ใช้ในการวางแผนพัฒนาชุมชนเมืองนนทบุรีต่อไป
2. ได้มาซึ่งแนวทางการปรับปรุงด้านกายภาพให้สอดคล้องกับกิจกรรม การใช้พื้นที่ และเป็นการสร้างเอกลักษณ์ส่งเสริมคุณภาพสภาพแวดล้อมที่ดีให้กับชุมชน
3. ผลที่ได้จากการศึกษา สามารถนำไปเป็นกรณีตัวอย่างในการพัฒนาชุมชนเมืองอื่น ๆ ที่มีลักษณะและความต้องการที่คล้ายคลึงกันได้

1.5 ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการศึกษา

1. ศึกษาหลักการและทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาข้อมูลด้านเอกสาร ทางด้านออกแบบชุมชนเมืองเพื่อใช้กำหนดกรอบแนวความคิดในการพัฒนาและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพของพื้นที่
2. เก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและแผนที่แสดงรายละเอียดต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลเบื้องต้นที่จะนำไปใช้ในการสำรวจภาคสนาม และการวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลอื่นต่อไป โดยจำแนกได้ดังนี้
 - 2.1 ข้อมูลทางด้านกายภาพ ประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ การใช้ที่ดิน โครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ได้มาจากหน่วยงานดังต่อไปนี้ กรมการผังเมือง กรมแผนที่ทหาร กรมทางหลวง กรมธนารักษ์ เป็นต้น
 - 2.2 ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพและการบริการ จำนวนแผงขายของในตลาดและริมทางเท้า อัตราค่าเช่าพื้นที่กับหน่วยงานราชการ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ได้มาจากหน่วยงานดังต่อไปนี้ สำนักงานพาณิชย์จังหวัด สำนักงานธนารักษ์จังหวัด เทศบาลเมืองนนทบุรี เป็นต้น

2.3 ข้อมูลทางด้านสังคม ประกอบด้วยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ ประชากร การศึกษา การสาธารณสุข ศาสนา วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ การตั้งถิ่นฐาน การปกครอง ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ส่วนใหญ่จะได้จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับท้องถิ่น เช่น สำนักงานประถมศึกษาจังหวัดและอำเภอ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สถิติจังหวัด

3. เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการสำรวจภาคสนามในบริเวณพื้นที่ศึกษาและพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลทุติยภูมิที่รวบรวมได้ ซึ่งประกอบด้วย

3.1 ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจสภาพทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ การใช้ที่ดิน การใช้ประโยชน์อาคาร ระบบโครงข่ายการจราจรขนส่ง สิ่งแวดล้อม กิจกรรม ประเพณีในพื้นที่ และการรวมตัวของคนในชุมชน

3.2 ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในด้านลักษณะประชากร วัฒนธรรม ประวัติการตั้งถิ่นฐาน การใช้กิจกรรมในพื้นที่ของกลุ่มคนที่มาใช้พื้นที่ในลักษณะที่แตกต่างกัน

4. การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลในด้านต่าง ๆ

การสรุปจำแนกและจัดระเบียบข้อมูลที่รวบรวมได้ ทั้งข้อมูลทุติยภูมิและข้อมูลปฐมภูมิ เพื่อนำมาวิเคราะห์ให้เห็นความเป็นมาและความเปลี่ยนแปลงจากอดีตจนปัจจุบันของพื้นที่ทั้งด้านประชากร การใช้ที่ดิน โครงข่ายชุมชน ย่านการค้า กิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกี่ยวข้องเพื่อแยกแยะลักษณะของพื้นที่ให้ทราบถึงข้อดี-ข้อเสีย ความสัมพันธ์ต่าง ๆ ในพื้นที่ โดยประเด็นหลักของการวิเคราะห์ คือ

- การวิเคราะห์ให้เห็นปัญหาที่สำคัญ (Problem Definition and Identification)
- การวิเคราะห์ให้เห็นศักยภาพและโอกาส (Opportunity and Potential)
- การวิเคราะห์ให้เห็นอุปสรรคและข้อจำกัด (Constraint and Limitation)

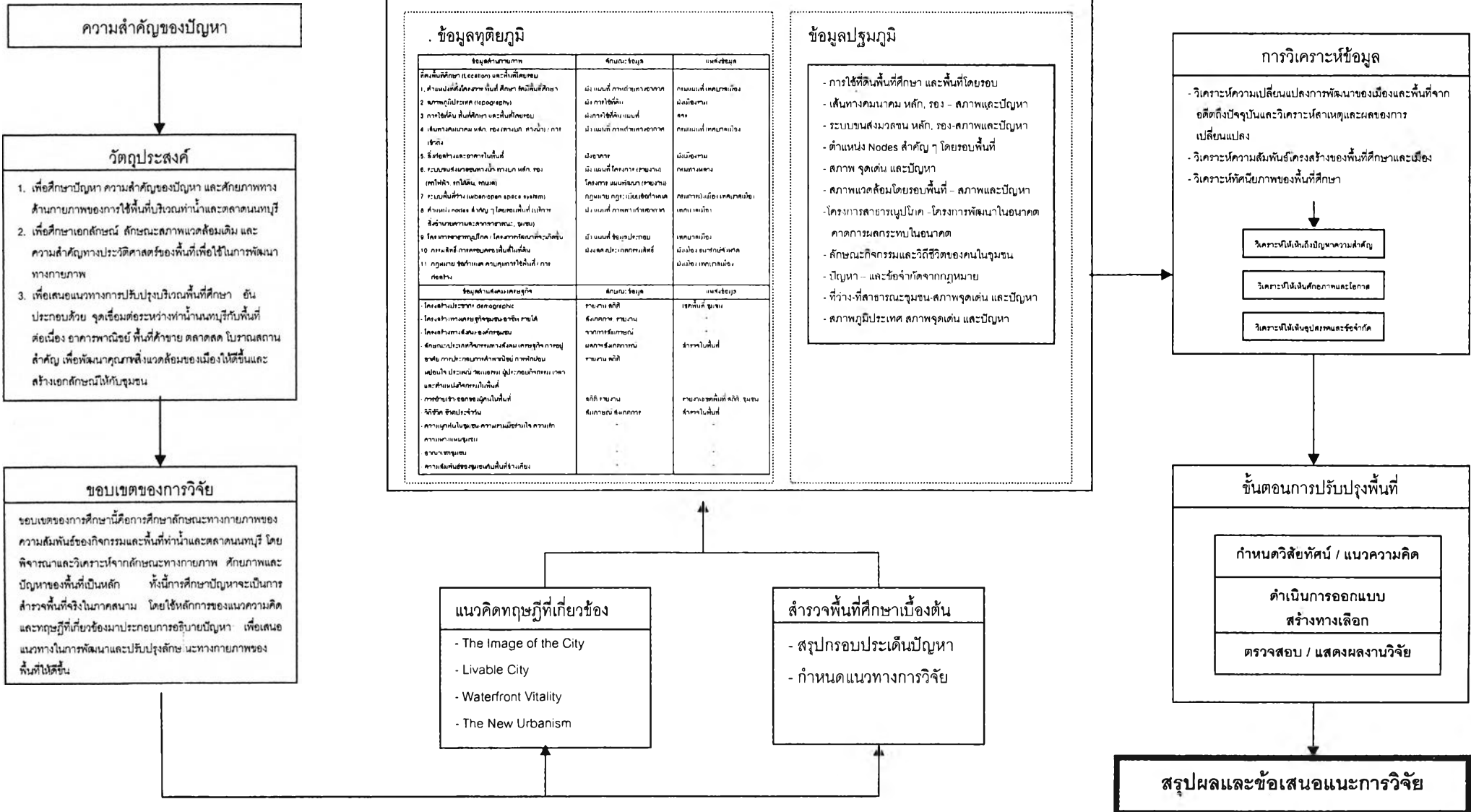
5. การกำหนดเป้าหมายวัตถุประสงค์ของการพัฒนา ขั้นตอนนี้เป็นการกำหนดความต้องการในการออกแบบ โดยกำหนดวัตถุประสงค์ (Objectives) เพื่อเป็นแนวทางนำไปสู่เป้าหมาย (Goals) ที่ต้องการ โดยเป้าหมายและวัตถุประสงค์จะต้องชัดเจน เจาะจง เข้าใจง่าย และสะท้อนให้เห็นถึงเจตจำนงของการทำแผน หรือนโยบายหลัก รวมทั้งแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าจะนำไปลงมือปฏิบัติ (Implementation) และบังคับใช้อย่างไรด้วย

6. การสร้างทางเลือกสำหรับการแก้ปัญหา เป็นการนำความรู้ และประสบการณ์ของผู้ออกแบบ และผู้ที่มีประสบการณ์ในการจัดการพัฒนาชุมชนรวมทั้งวิธีการแก้ปัญหาจากกรณีศึกษาอื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน เป็นเครื่องมือในการสร้างทางเลือก โดยแต่ละแนวทางควรแสดงให้เห็นข้อดี ข้อด้อย และเงื่อนไขที่แตกต่างกัน

7. การประเมินทางเลือก วิธีการที่นำมาใช้ประเมินมีหลายวิธี เช่น Cost/Benefit, Goal-Achievement Matrix และวิธีอื่น ๆ แม้ว่ายังไม่มีวิธีใดวิธีหนึ่งที่สามารถวัดอย่างได้ผลลึกซึ้งแน่นอน โดยเฉพาะผลกระทบด้านสังคม และเศรษฐกิจที่วัดยาก แต่ทั้งนี้จะมุ่งเน้นถึงความต้องการของชุมชน และการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลัก เพื่อหาทางเลือกที่ดีโดยสามารถตอบปัญหาที่เกิดขึ้นได้ และนำไปปฏิบัติให้เป็นจริงได้

8. การเสนอการนำไปปฏิบัติ (Implementation) ขั้นตอนสุดท้าย คือการนำทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดเป็นนโยบาย แผนผัง แนวทางในการออกแบบ และโปรแกรม เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติต่อไป

ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย

ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม
 สมัยก่อนยุคสมัย คือเป็นเมือง